

Encyclopedia Beliana, або Словацька загальна енциклопедія

The Encyclopedia Herald of Ukraine

2024. Vol. 16

DOI: 10.37068/evu.16.9

Article history:

Received 18/10/2024

Accepted 28/11/2024

Published 13/12/2024

Citation: Babotova, L. (2024). The Beliana Encyclopedia: A Comprehensive Slovak Encyclopedia. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 16, 1-4.
<http://doi.org/10.37068/evu.16.9>

© 2024 Author

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.



ISSN 2706-9990 (print)
ISSN 2707-000X (online)

Любиця Бабота

Пряшівський університет, Пряшів, Словаччина

Email: babotova@gmail.com

Резюме

Авторка інформує про велику словацьку енциклопедію “Beliana”. Зазначено, що із запланованих понад 20 томів нині поки що оприлюднено дев'ять. Підкреслено участь українців, передусім Миколи Мушинки, у підготовці енциклопедичних статей, присвячених українській тематиці.

Ключові слова

“Beliana”, велика словацька енциклопедія, українознавство, енциклопедистика.

The Beliana Encyclopedia: a comprehensive Slovak encyclopedia

Lubica Babotova

University of Prešov, Prešov, Slovakia

Email: babotova@gmail.com

Abstract

Author informs about the large Slovak encyclopedia “Beliana”. It is noted that of the planned over 20 volumes, only nine have been published so far. The significant contribution of Ukrainians, particularly Mykola Mushynka, in preparing encyclopedia articles dedicated to Ukrainian topics is highlighted.

Keywords

Beliana, large Slovak encyclopedia, Ukrainian studies, encyclopedia industry.

У розвиток міжнародної енциклопедистики значний внесок робить українська діаспора, що, на слушну думку В. Білецького, “є важливим демографічним, інтелектуальним, соціально-культурним та інформаційним ресурсом” (2011, с. 29). Фактично не вивчено питання співпраці українських науковців зарубіжжя з енциклопедичними виданнями країн їхнього проживання чи міжнародними енциклопедичними проєктами. Словацько-українські культурні й наукові зв’язки вражають розмаїттям та широтою: від проведення фестивалів української культури, друку українськомовних видань до функціонування українських краєзнавчих музеїв, навчальних та наукових закладів (докладніше див. Бабота 2007). Наукова активність українців Словаччини виявляється і в енциклопедичній справі.

Великою сучасною словацькою енциклопедією є “*Beliana*” (інша офіційна назва — “Словацька загальна енциклопедія”), яку названо на честь ерудита 18 ст. Матея Бела¹. Як зазначають дослідники, його вважають першим, кому належить ідея створення великої словацької енциклопедії. Власне, його 5-томна праця “*Notitia Hungariae novae historico-geographica*” (Відень, 1735–1792) була спробою втілення цього задуму. Видання містило огляд історії, географії та культури словацьких земель і стало важливим культурним внеском, хоча ще не було повноцінним енциклопедичним виданням (Johnson, 1985, с. 165). Першою ж національною словацькою енциклопедією вважають академічну 6-томну “*Encyklopédia Slovenska*” (“Словацька енциклопедія”, 1977–1982), що містить близько 20 тис. статей. Хоча вона й мала певні ідеологічні упередження, та все ж, як акцентує О. Johnson, стала символом національної гордості й розвитку, підкресливши прагнення Словаччини до культурної самостійності в межах федералізованої Чехословаччини (1985, с. 170). Дослідник також справедливо зауважує, що загалом розвиток енциклопедистики у низці країн Східної Європи був важливим етапом у формуванні національної культури та ідентичності народів, що й посприяло виникненню й становленню незалежних держав.

Оприлюдненням енциклопедії “*Beliana*” займається видавництво “VEDA” від 1990-х рр. минулого століття, а її підготовкою — Енциклопедичний інститут Словацької академії наук. Згідно з початковим планом вся енциклопедія повинна мати близько 150 тис. статей у 12 томах, згодом стало зрозуміло, що для такої кількості статей томів буде не менш як 20. До того ж заплановано й підготовку додаткових томів, черга до яких дійде після завершення опублікування основних. Станом на 2024 рік, енциклопедія складається з дев’яти надрукованих томів (на літери “А”–“К”). Матеріали енциклопедії також удоступнено онлайн: <https://beliana.sav.sk>.

Тематично “*Beliana*” охоплює культуру, науку, техніку та мистецтво людства протягом усієї його історії. У статтях про живу й неживу природу, техніку і духовну культуру особливу увагу приділено словацьким реаліям. Кілька сотень авторів, консультантів і рецензентів з університетів, наукових інститутів та інших установ зі Словаччини, Чехії та інших країн долучено до її створення (прикметно, що у статтях укладачі не зазначають авторів). Особливо цінним є те, що “*Beliana*” містить багато унікальних

¹ **Матей Бел** [словацькою *Matej Bel z Očovej*, угорською *Bél Mátyás*, німецькою *Matthias Bel*, латинською *Matthias Belius*] — словацький науковець, поет, енциклопедист, історик, філософ, просвітител, піонер словацького Просвітництва, один із найвизначніших європейських учених 18 ст., засновник сучасного країнознавства в Угорщині (22 березня 1684, Очова — † 29 серпня 1749, Братислава). Джерела називають його або словаком, або словако-угорцем, або угорцем. Про себе Матей Бел заявляв: “*Lingua Slavus, natione Hungarus, eruditione Germanus*”, тобто за мовою Slav (слов’янин), за нацією Uhor (угорець), за освітою German (німець).

матеріалів, які раніше були малодоступні, фактично не представлені в словацькій літературній та культурній спадщині.

Окремий внесок у створення цієї енциклопедії належить українцям. Зокрема, першим автором, який кілька років готував україністичні статті, був академік, доктор наук Микола Мушинка. Виконав великий обсяг роботи, пропонував нові статті про забутих і заборонених українських діячів. Загалом його діяльність на енциклопедичній ниві широка: Надія Вархол справедливо зауважує, що М. Мушинка “активно співпрацював з Енциклопедією Українознавства у Парижі, англomовною Encyclopedia of Ukraine в Торонто, братиславською Encyklopédia Belinna і київською Енциклопедією Сучасної України” (2011, с. 9).

Понад 15 років співпрацює з Енциклопедичним інститутом (нині частина Центру спільної діяльності) Словацької академії наук у Братиславі авторка цих рядків кандидат мистецтвознавства, PhDr, Dr. h. c. Любиця Бабота (Lubica Babotová). Вона бере участь переважно в підготовці текстів статей про українську літературу та культуру (починаючи з літери “Г”), співпрацює також зі словацькими науковцями — представниками інших галузей науки, порушуючи проблеми, що стосуються української історії, техніки тощо. Позитивно потрібно оцінити те, що працівники Енциклопедичного інституту обговорюють важливі проблеми, які виникають під час писання статей, з науковцями України.

“Beliana”, без перебільшення, є надбанням словацької наукової думки, зберігаючи й популяризуючи широку відомість про Словаччину і її народ. Історія країни тісно переплетена й з історією західноукраїнських земель, а тому закономірно, що енциклопедія містить чимало статей, де важлива й експертна думка українських фахівців. Залученість до створення цього багатотомного видання українських науковців посилює її об’єктивний характер, зокрема у статтях українознавчої тематики. Уважаємо, що така практика потребує поширення, оскільки допомагає правильно формувати образ України й українців, що складається в інших народів, уникати на сторінках енциклопедичних видань різноманітних викривлень історичних фактів, подій тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабота, Л. (2007). Словацько-українські контакти в галузі культури і літератури на сторінках наукового збірника Музею української культури у Свиднику. У кн. *Науковий збірник Музею українсько-руської культури в Свиднику*. (№ 24, с. 123–132). Свидник.
- Білецький, В. (2004). Українська діаспора сьогодні: перспективи і реалії співпраці з Україною. У кн. *Культурні зв’язки Донеччини з українським зарубіжжям* (с. 29–34). Донецьк, 2004.
- Вархол, Н. (2011). Фольклористичні здобутки Миколи Мушинки (з нагоди 75-річчя вченого). *Народна творчість та етнологія*, 1, 7–17.
- Johnson, O. (1985). The Slovak Encyclopedia: a History and an Evaluation. *East Central Europe*, 12(2), 164–176. <https://doi.org/10.1163/187633085x00135>

REFERENCES

- Babotova, L. (2007). Slovatsko-ukrainiski kontakty v haluzi kultury i literatury na storinkakh naukovooho zbirnyka Muzeiu ukrainsoi kultury u Svydnyku [Slovak-Ukrainian contacts in the field of culture and literature on the pages of the Proceedongs of the

- Museum of Ukrainian Culture in Svidník]. In *Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukrainsko-ruskoï kultury v Svydnyku*. (No. 24, pp. 123–132). Svidník.
- Biletskyi, V. (2004). Ukrainska diaspora sohodni: perspektyvy i realii spivpratsi z Ukrainoiu [Ukrainian diaspora today: prospects and realities of cooperation with Ukraine]. In *Kulturni zviazky Donechchyny z ukrainskym zarubizhzhiam* (pp. 29–34). Donetsk, 2004.
- Johnson, O. (1985). The Slovak Encyclopedia: a History and an Evaluation. *East Central Europe*, 12(2), 164–176. <https://doi.org/10.1163/187633085x00135>
- Warkhol, N. (2011). Folklorystychni zdotuky Mykoly Mushynky (z nahody 75-richchia vchenoho [Folkloristic achievements of Mykola Mushinka (on the occasion of the scientist's 75th birthday)]. *Narodna tvorchišt ta etnolohiia*, 1, 7–17.